

ձեր անձին եւ քէ Հայաստանի վրայ ստացայք : « Պետք է որ, բնակ, ձեր ազգը պարծանօք տեսնայ իր ծոցին մէջ այսպիսի երիտասարդ ու գեղեցիկ հանճար մը : » Եւ ետքէն աւելցուց . « մեծ յոյս » : Յիրաւի, սիրելի բարեկամ, այսպիսի մարդու մը այս կերպ ձեր վրայ բրած դատաստանը՝ զիս մեծապէս ուրախացոյց : Երբ եւ օտարազգիք ձեր տաղանդին յարգը կճանաչեն, երբ դուք այսու օրինակաւ սիրելի կրնէք զՀայաստան նաեւ անոնց՝ որ հետը ամենեւին կապ մը չունին, հապա ճրջափ առաւել մեզ որ որդիք եմք նորա, եւ ձեր եղբարքը :

Բայց դուք՝ միայն լաւ գրելով ու ձեր գործքերովը քաղաքականացնալ աշխարհի ուշադրութիւնը Հայաստանի վրայ դարձունելու միայն զո՞հ չէք ըլլար. դուք կաշխատիք միանգամայն ձեր իմաստուն հարազատին Ամբրոսիոս վարդապետին հետ, ընդ հայրական տեսչութեամբ մեր անուանի գերապետի. Սարգիս վարդապետին Թեոդորեան, որ իւր ազգին սիրոյն համար այնչափ բան է քաշած, դուք կըսեմ կաշխատիք հոս Փարիզու մէջ դաստիարակել Հայաստանի առոյգ տղոց զաղբական մը՝ որ օր մը իրենց հետ պիտի տանին յԱրեւելս զգիտութիւնս եւ զքաղաքականութիւն՝ զոր աշխարհիս առաջին քաղքին մէջ կտորվին, որոց վրայ կաւելցնէք դուք քրիստոնեական խմորը, ըստ մեր եկեղեցւոյն յստակ ու սուրբ աւանդութեանցը :

Որքանի՜ արժանիք մեր ազգովին երախտագիտութեանը : Ապահով եղիք երեքնիդ ալ որ երբեք պիտի չզլացուի ձեզ այդ :

Իսկ ես՝ քէ եւ դեռ երիտասարդ, եւ ուրիշ հեղինակութիւն մը չունիմ բայց զոր սերն ու մտերմութիւնն տայ, երջանիկ համարիմ զիս որ կրնամ զովաբանել զձեզ եւ ի սրտէ զիս գաւառնել

Ձեր ականածու աշակերտն ու բարեկամ

ՄԿՐՏԻՉ ԷՖԵՆԴԻ ՊՕՂՈՍ-ՊԷՅ-ՏԱՏԵԱՆ.

Ի Փարիզ, 4 Մարտ 1858.

thies. « Votre nation, m'a-t-il dit, doit être bien fière de voir « naître dans son sein un si jeune et si beau génie. Il y a là, « m'a-t-il ajouté, une grande espérance. » Vraiment, mon cher ami, j'ai été bien heureux d'entendre faire ainsi votre éloge par un tel homme. Si les étrangers même apprécient votre talent, si vous faites aimer ainsi l'Arménie par ceux qui ne tiennent à elle par aucun lien, que doit-ce être de nous qui sommes ses enfants et vos frères?

Mais vous ne vous contentez pas de bien écrire et d'appeler par vos œuvres l'intérêt du monde civilisé sur l'Arménie; vous travaillez encore, avec votre savant frère le vartabed Ambroise Calfa, et sous la direction paternelle de notre illustre et vénéré vartabed le père Théodore Sarkis, qui a tant souffert pour l'amour de sa nation; vous travaillez à élever, ici à Paris, une jeune colonie d'enfants Arméniens, destinés à porter un jour avec eux dans l'Orient les arts, les sciences et la civilisation qu'ils puisent dans la première ville du monde, et à laquelle vous ajoutez le généreux ferment de la piété chrétienne, selon les pures et saintes traditions de notre Église.

Que de titres à la reconnaissance nationale! soyez persuadés, tous les trois, qu'elle ne vous fera point défaut.

Pour moi, quoique bien jeune encore, et sans autre autorité que celle que donnent l'amour et le dévouement, je suis heureux de vous applaudir et de me dire du fond du cœur

Votre respectueux disciple et ami

MEKERDITCH EFENDI B. BEY-DADIAN.

Paris, 1 mars 1858.

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍ ՊԱՆԵԱՆ.

Մարտի 12ին ծաղիկ հասակին մէջ կրողոր կեղեք աշխարհես Մեծապատիւ Տեր Նիկողոս Պալեան, յետ լցուցանելոյ զայն եւ պայծառացուցանելոյ ազգի ազգի չքնաղ շինութեամբք եւ առաքինի գործովքն բարութեան :

Այս ազգային անակնկալ ծանր կորստեանը մխիթարութիւն մը որ կայ՝ քէ իւր վսեմափայլ Ազգատոհմին եւ քէ բարեկամացս սրտին՝ այս է, որ բոլոր մեր ազգային եղբարք որ ի Պոլիս եւ ի Փարիզ ցուցուցած անկեղծ ցաւն ու սուգը կվկայէր քէ ճրջափ սիրելի, ցանկալի ու պատկառելի եղած էր Մեծապատիւ Հանգուցեալը իր աստուածապաշտութեամբն, հաստատուն առաքիւնութեամբը, ողորմած բարութիւն, լուսաւոր հանճարովն ու ազգասէր յօժարութեամբը : Մեծի ու պգտիկի սերը իրեն գրաւած ատենը՝ վեհափառ

Սուրբանին ալ սիրտը իրեն ձգած էր իւր հաւատարիմ եւ հանճարեղ ծառայութիւններովը : Այսպիսի սակաւագիւտ բախտ մը կգործածէր եւ ոչ այնչափ յանձին ինչ օգուտ՝ որչափ խեղճ ու աղքատ տնուորաց օգնելու եւ բարերարելու :

Անոր համար է որ ժողովուրդը լացաւ զինքը, ու արտասուօք յուղարկեց զնա ի հայրենիս իւր՝ ի հանգիստ եւ ի փառս յաւիտենական : Ժողովրդեան մը բափած արցունքը՝ անկեղծ է. երանի անոր որ ընդհանուր հեծութեան ու արտասուաց ողբերու մէջ կրօնի ի մշտագուարճ բերկրութիւն եւ ի կեանս յաւիտենից

Այս տարածամ ու սգալի մահուանը վրայ մեր զգացած խորին ցաւը հետեւեալ տխրագիծ տողերովը լուսահոգի Հանգուցելոյն վսեմափայլ Հօրը կայտնեինք :

ՎԱՅՄԱՓԱՅԼ ԵՒ ԱԶԳԱՍԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԻՐԱՅԻ ՊԱԼԵԱՆ
ՈՂՁՈՅՆ ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆՔ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ .

Այն դժնդակ կորուստը զոր այս օրերս Աստուծոյ անքնին նախախնամութիւնը հաճեցաւ. Ձեր բարեպաշտօն սրտին կրել տալու, այնչափ առաւել վշտաբեր եղաւ մեզ ու այնչափ արտասուալի՝ որչափ անակնկալ էր ու ամենեւին անյուսալի ...

Այո, Մեծապատիւ Ամիրայ, մեր մարդկային մտացը եւ սրտերուն համար անյուսալի իմն էր՝ որ աստուածային բարեգործութիւնը ուզենայ զրկել զՁեզ եւ զմեզ յանկարծ այնպիսի մէկ սրբապետն ու առաքինակրօն Արդարեւ մը՝ որ երկրիս վրայ երկնից գրութեան գործիք մըն էր եղած այնչափ բխրաւոր աղքատաց համար, ու իւր պարկեշտ, ազգասէր ու վեհանձն սրտով, մտաւորական ջբնաղ ձիրքերով, տուած բազմադիմի վայելքովը ու ապագայ մեծամեծ բարեաց աներկբայ յուսերովը՝ առ հասարակ մեծի եւ փոքու օրինակ բարի եւ յորդոր ի լաւութիւն եւ ի քրիստոնէական եղբայրսիրութիւն : Արդարեւ ինչպէս կարելի էր հաւատալ՝ որ Աստուած չլսէ այնչափ բխրաւոր բերաններէ եղած սրտեռանդն պաղատանքներն եւ օրհնութիւնները այնպիսի անգին կեանք մը բազմամեայ երջանկութեամբ պսակելու :

Ո՛հ, ընդունայն խորհուրդք մեր եւ յոյս ակնկալութեան : Մեր կաղօրեմք ու կմաղբեմք յոռով եւ հաւատով, բայց երբ կտեսնեմք որ ոչ ըստ մեր փափաքանաց եւ ըզձից տնօրինէ Աստուած, կըքանիմք եւ կուլամք իբր քէ չլսէր մեզի ու մեր աղօթքն ընդունած չըլլար : Եւ այս առաւել այն ատեն՝ երբ աւելի յայտնի կերպով Աստուած մեր խնդիրքը կատարած կըլլայ :

Ահաւանիկ այնչափ եռանդուն աղօթներն ու օրհնութիւնները որ Ձեր ազնուափայլ Որդւոյն կենացը համար կմատուցանէին ազգայինք եւ օտարք առ հասարակ՝ բազմամեայ երջանկութիւն իրեն շնորհելու, յսեց Աստուած եւ կատարեց լիուի առատութեամբ, մեր աղօթիցը լրմանն հետ՝ Արդարեւ առաքինութիւնները միանգամայն պսակելով : Մեք բազմամեայ կեանս կմաղբիմք, ինքն Տէր գլախտենականն եւ զանսպառելին հաճեցաւ իւր սիրելւոյն եւ ընտրելոյն պարգեւել :

Մխիբարունցեք ուրեմն, ո՛վ վսեմափայլ եւ աստուածասէր Ամիրայ, մխիբարունցեք այն կորստեանը վրայ՝ որով Ձեր ամենասիրելի Որդին զեւաշխարհիս ցաւագին վիշտերը շտեմած իւր յարազուարճ երջանկութիւնը գտաւ : Ի՞նչ է այս աղցատը ու ապականացու կեանքը որ այնչափ ցաւ տայ մեզ, մանաւանդ՝ երբ ասկէ ելելովնիս է որ անանց ու մշտազուարճ կեանքը պիտի գտնեմք ու վայելեմք անկասկած եւ անկորուստ :

Եւ ահա այն անպատում ու անտխուր կեանքն է որ գտաւ ու կմայելէ՝ Ձեր նախանձնի Որդին, որուն ինչպէս կեանքը՝ այսպէս եւ սիրտն եւ հոգին մատաղ մնաց միշտ ու անշաղափ աշխարհիս սուտ հրապոյրներէն. զարմանալի, սիրելի, ու փափաքելի երկրիս վրայ, եւ իւր վսեմաշուք Ազգատոհմին զարդն ու պարծանք, զարդ եւ անդրանիկ պտուղ՝ նաեւ Աստուծոյ արքայութեան փառացը մեզ. աւելի պատուեալ ու աւելի սիրելի հոն յանման թագաւորէն՝ քան որչափ սիրոյ էր արժանացեալ հոս երկրաւոր մանկանացու բազաւորին առջեւ :

Երանի Ձեզ, Բրիտոսասէր Ամիրայ, որ Ձեր ամենուն քաջածանօր աստուածապաշտութեանը այսպիսի արժանաւոր Պայազատ ստացայք : Երանի Ձեզ որ այնչափ խնամք ու հոգն որ ունեցայք՝ հարիւրապատիկ արդ կնձէք երկնից ոսկերոյս դաշտերուն մէջ : Եւ երանի Ձեզ եւ բիւր երանի որ այն ծնողական որդեսէր աշուրներն որ արդ լի են արտասուօք՝ լի են եւ երկնային հաւատոց մշտապայծառ յոռով, որով ոչ միայն Ձեր սիրելի Որդւոյն յախտենական փառքն ու անբառամ պսակը կտեսնէք կմխիբարուիք, հապա նաեւ քէ որչափ մեծ ու աստուածահաճոյ զոն էր զոր բրիք արդ ի նմա, եւ քէ որչափ մեծ վարձք ու փոխարէն պատրաստած է Աստուած Ձեր անմոռեջ համբերութեանն ու ազնուապաշտօն համակամութեանը :

Ձդոյն ահա եւ մեր վշտացեալ սրտերը կմաղբին Ձեր բարեպաշտութեանը՝ եւ լուսանդի Արդարոյն առաքինասէր եղբարցն ու համեստակրօն Ամուսին Տիկնոջը համար, որոց առանձին առանձին մեր մեծարանաց, սիրոյ եւ ցաւակցութեան ողջոյններն ընծայելով, մնամք

Ձեր վսեմափայլ Մեծութեանը երջանկութեանն համար Աղօթարարք

ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԹԷՂԴՈՐԵԱՆ,
ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԳԱՅԱՅԵԱՆ,
ԻՈՐԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԳԱՅԱՅԵԱՆ

Ի Փարիզ, ի Հայկազեան Վարժարանի, 9 Ապրիլ, 1858.

Յ. Գ. Ազգային վարժարանիս աշակերտքն ալ իրենց խոնարհ եւ որդիական յարգութիւնը Ձեր Մեծութեանը կմատուցանեն : Ո՛հ, լսէ Աստուած մեր այն անմեղ տղայոց աղօթքը զոր մեկ արտասուացը հետ խառնեցին Բարձրելոյն ղիմաց Ձեր ազնուափայլ լուսանդի Որդւոյն եւ բոլոր մեծաշուք ազգատոհմին համար, Հանգուցելոյն սակաւօրեալ՝ բայց բազմադիւն կեանքը Ձեր անգին կենաց արեւուն վրայ կրկնապատիկ աւելցընելու :

ՄԵՇԱՊԱՏԻՒ Ս. ԱՌԱՔԵԼ ԷՖԷՆՏԻ ՏԱՏԵԱՆ .

Տաւեան ազնուաշուք տոհմին զարդ՝ Մեծապատիւ Սիսակ Առաքել Էֆենտին, այն սակաւագիւտ անձանց մէկն է՝ որ իրենց անուամբ, հանձարովը, կրթութեամբն, սրտիւր եւ գործօրը՝ զարդ են միանգամայն եւ պարծանք Ազգիս, քէ ներքնոց եւ քէ օտարաց առջեւ : Իւր հաւատարիմ բնութիւնը իրաճանաչ տնտեսութիւնն ու աշխոյժ գործառնութիւնները՝ շուտով Օսմանեան պետութեան վստահութիւնը գրաւեցին : Շատ անգամ պետութեան այլ եւ այլ պաշտօնները իրեն յանձնուեցան, եւ ամեն անգամ զիտցաւ իւր պատիւը ամենայն իրօք պահել եւ յաճախել : Վառօղարանի կարեւոր գործոցն ու պիտոյիցը համար առաքեցաւ ի Փարիզ, ի Լոնտոն եւ ի Պրիւսիա, եւ արդ ամենայն ճարտարութեամբ ի գործ դնելով իւր պաշտօնը՝ կը դառնայ անհաւասիկ իւր սիրելեացը գիրկը, պատուելի եւ զրուատելի յաւետ ի Պետութեանէն՝ որոյ ծառայութիւնը աջալուրջ հաւատարմութեամբ հանեց դարձեալ ի գլուխ, ըղձալի յիւրոցն՝ որոցմէ տասնըհինգ ամսէ ի վեր կպանդխտի. եւ մեզ՝ այնչափ աւելի ցաւալի՝ որչափ որ այս տարուան մը միջոցիս մեզ ստեպ տեսութեամբք եւ մտերիմ խօսակցութեամբք առիթ ունեցեր էինք ձանցնալու. եւ յարգելու Մեծապատիւ Պայազատին ազնուական ու բարեպաշտօն ոգին, ուղիղ եւ անկեղծ սիրտը եւ ճշմարիտ ազգասիրութիւնը : Ամեն կիրակի եւ տօն օրեր՝ վարժարանիս ազգային մատրանը զարդն ու փառքն էր իւր եռանդուն աղօթասիրութեամբք. բարի օրինակ եւ գրգիռ ազգայնոց եւ աշակերտաց վարժարանիս :

Հետեւեալ յանպատրաստից գուրցուած տաղը փոքր ի շատե կյայտնէ մեր մտերիմ սերը, եւ իրմէ բաժնուելնուս զգացած անկեղծ ցաւը :